คำถามที่น่าสนใจ

*ชม้อย จารุธรรมรัตน์**

คำถาม ความหมายและประวัติความเป็นมาของวันเข้าพรรษา รวมทั้งการปฏิบัติตนของพระภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชน เนื่องในวันเข้าพรรษา และมูลเหตุของการมีผ้าอาบน้ำฝน ประเทศไทยเริ่มมีวันเข้าพรรษามาตั้งแต่สมัยใด และปีนี้ตรงกับวันที่เท่าไร

คำตอบ เข้าพรรษา หมายถึง อยู่ฝน พักฝน หรือหยุดพักในฤดูฝน อีกความหมายหนึ่งก็คือ เข้าฤดูฝน เมื่อเข้าฤดูฝนพระภิกษุสงฆ์จะต้องหยุดการเดินทางไปพักแรมคืนที่อื่น ต้องพักอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เรียกว่า จำพรรษา

จำพรรษา หมายถึง อยู่วัด 3 เดือน ในฤดูฝน คือ พระภิกษุสงฆ์จะต้องอยู่ในวัดที่ตนอธิษฐานพรรษาตลอด 3 เดือน ซึ่งแต่เดิมในประเทศอินเดีย การคมนาคมยังไม่สะดวก ต้องอาศัยสัตว์ เกวียน ม้า ยวดยานคนหามเป็นพาหนะสำหรับบรรทุกสิ่งของในการเดินทาง เมื่อถึงฤดูฝนต้องหยุดไปมาหาสู่กันชั่วคราวเนื่องจากทางเดินเป็นหล่ม โคลนตมไม่สะดวก และมีน้ำหลากมาท่วมพื้นที่อีกทั้งประชาชนก็ประกอบการกสิกรรม ทำนาทำไร่ แม้ที่เป็นทุ่งเตียนหญ้าก็ขึ้นระพัดไปทั่วเมื่อครั้งประถมโพธิกาล ภิกษุยังมีน้อย พอถึงฤดูฝนก็จะหยุด จำพรรษาตามลำพังของท่านต่อมาพระภิกษุมีมากขึ้น ซึ่งต่างชั้นต่างวรรณะกันมีพื้นอบรมต่างกัน เมื่อถึงฤดูฝนบางท่านก็ไม่พักเที่ยวเหยียบย่ำกล้าหญ้าระบัดสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ โดยพระภิกษุคณะหนึ่ง คือ ฉัพพัคคีย์ ยังคงจาริกไปตลอดทุกฤดูมิได้หยุดพัก ทำให้ชาวบ้านพากันติเตียน เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงโปรดให้ประชุมสงฆ์ ทรงตั้งระเบียบการจำพรรษาขึ้น ให้พระสงฆ์หยุดพักในฤดูฝนกำหนดตั้งแต่วันต้นฤดูฝน คือ ตั้งแต่วันแรมค่ำหนึ่งเดือนแปดเป็นต้นไปถึงวันเพ็ญเดือน 11 มีกำหนดเวลาเต็ม 3 เดือน วันที่ทรงกำหนดให้เข้าพรรษา เรียกว่า วัสสูปนายิกา ท่านกล่าวไว้ 2 คือ วันเข้าพรรษาต้น 1 วัน เข้าพรรษาหลัง 1 วันเข้าพรรษาต้นมีกำหนดว่า เมื่อพระจันทร์เพ็ญ เสวยฤกษ์อาสาฬหะล่วงไปแล้ว เดือนหนึ่งนี้นับตามจันทรคตินิยม ทั้งนี้พระภิกษุจะต้องหยุดที่เดียวไม่ไปแรมคืนค้างที่ไหนตลอด 3 เดือน เหลือไว้เดือนหนึ่ง ท้ายฤดูฝนเพื่อให้โอกาสหาผ้าทำจีวร หากมีความจำเป็นด้วยธุระอันเป็นกิจลักษณะ เช่น มีการสงฆ์หรือชาวบ้านศรัทธาส่งมานิมนต์ หรือสหธรรมิกด้วยกัน เป็นโรคกายโรคใจขึ้น กิจเหล่านั้นตั้งอยู่ในที่ไกล เมื่อไปแล้วไม่สามารถจะกลับได้ในวันเดียว ก็ทรงอนุญาตให้ไปแรมคืนได้คราวหนึ่งไม่เกิน 7 วัน เกินกำหนดนี้ถือว่า พรรษาขาด ไม่ได้รับประโยชน์แห่งการจำพรรษา

สำหรับสถานที่ที่พระสงฆ์จำพรรษานั้นพระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้จำพรรษาในที่กลางแจ้ง ในโพรงไม้ และในตุ่ม ซึ่งไม่ใช่เสนาสนะ คือไม่ใช่ที่อยู่อาศัย ทรงอนุญาตให้จำพรรษาในกุฏิที่มุงหลังคาและฝารอบขอบชิด

---

*ชม้อย จารุธรรมรัตน์ นักวิชาการศึกษา 4 ฝ่ายบริการช่วยการค้นคว้าและวิจัย สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในประเทศไทยนั้น ประเพณีวันเข้าพรรษามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ดังข้อความปรากฏในศิลาจารึกและตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ พรรณาถึงเรื่องเทศกาลนี้ไว้ว่า "ครั้นถึงเดือนแปด นักขัตฤกษ์บูชาใหญ่ การพระราชพิธีอาสาธมาส พระวรบุตรพุทธิชิโนรส ในพระศาสนา จะจำพรรษาเป็นมหาสันติบาต ทุกพระอาราม....." จนกระทั่งล่วงมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีพิธีเพิ่มขึ้นคือ ก่อนวันเข้าพรรษาจะมีพิธี หล่อเทียนพรรษาสำหรับบูชา ณ วัดต่าง ๆ

พิธีอธิษฐานพรรษา เมื่อถึงวันเข้าพรรษาพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันในโรงพระอุโบสถ ทำวัตรสวดมนต์แล้วเปล่งวาจาอธิษฐานพรรษาพร้อมกันว่า "อิมสฺมึ อาวาเส อิมํ เตมาสํ วสฺสํ อุเปมิ" 3 หน แปลว่า ข้าพเจ้าจำพรรษาในอาวาสนี้ตลอด 3 เดือน เมื่อกลับถึงกุฏิ ก็ทำความสะอาดปัดกวาดเรียบร้อยแล้วอธิษฐานอีก 3 หน

สำหรับพุทธศาสนิกชนจะบำเพ็ญกุศลเพิ่มขึ้นจากปกติคือเมื่อใกล้จะถึงวันเข้าพรรษาต่างก็ช่วยกันซ่อมแซมตกแต่งเสนาสนะ เพื่อให้พระสงฆ์ได้อยู่เป็นสุขนำลูกหลานญาติมิตรไปประชุมกันตามวัด ถวายผ้าอาบน้ำฝน และจตุปัจจัยแก่ภิกษุสามเณร พอดึงวันเข้าพรรษาบางพวกก็อธิษฐานว่าจะรักษาศีลตลอด 3 เดือน บางพวกก็อธิษฐานว่าจะฟังเทศน์ทุกวันมิให้ขาดตลอด 3 เดือน แล้วแต่จะอธิษฐานกันเพื่อให้ได้บุญกุศลในเทศกาลเข้าพรรษา

ในเทศกาลเข้าพรรษา จะมีการถวายผ้าอาบน้ำฝนต่อพระภิกษุ สามเณรที่จำพรรษาผ้าอาบน้ำฝนมีกำหนดที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้คือ ยาว 4 ศอก 3 กระเบียด กว้างศอกคืบ 4 นิ้ว 1 กระเบียด 2 อนุกระเบียด จะยาว กว้างกว่านี้ไม่ได้เป็นโทษแก่ภิกษุ

มูลเหตุที่มีการถวายผ้าอาบน้ำฝน คือ เดิมทีเดียวพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ผ้าเพียง 3 ผืน คือ สังฆาฏิ ได้แก่ ผ้าพาดบ่า 1 จีวร ได้แก่ผ้าห่ม 1 สบง ได้แก่ผ้านุ่ง 1 ซึ่งรวมเรียกว่า ไตรจีวร ยังไม่ได้ทรงอนุญาตให้ใช้ผ้าอาบน้ำฝน จึงต้องเปลือยกายอาบเพราะไม่มีผ้าจะนุ่งอาบ วันหนึ่งนางวิสาขาให้หญิงคนใช้ให้ไปวัดขณะฝนตก หญิงคนใช้เห็นภิกษุเปลือยกายอาบน้ำฝน เข้าใจว่าเป็นเดียรถีย์จึงกลับมาบอกนางวิสาขา นางวิสาขาจึงได้กราบทูลพระพุทธเจ้าขอถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่ภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุใช้ผ้าอาบน้ำฝนแต่นั้นมา

วันเข้าพรรษา ในปีนี้ตรงกับวันที่ 29 กรกฎาคม 2531.

บรรณานุกรม

เกษม บุญศรี. **ประเพณีทำบุญเนื่องในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: คุรุสภา, 2504.

สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา เล่ม 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ท่าพระจันทร์, 2527.

อนุมานราชธน, พระยา. **เทศกาลเข้าพรรษา**. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา, 2521.

"อาสาฬหบูชา 2526." **วารสารวัฒนธรรมไทย. 22, 7 (ก.ค. 26)**